

KOLMAS PÜHAPÄEV PÄRAST ILMUMISPÜHA AD 2025

Mt 8:5–13 (5Ms 10:17–21 või 1Kn 8:41–43; Rm 1:16-17)

5 Aga kui Jeesus tuli Kapernauma, astus Tema juurde väeülem ja palus Teda:

6 «Issand, minu teener lamab kodus halvatuna maas hirmsas piinas!»

7 Jeesus ütles talle: «Kas ma tulen ja teen ta terveks?»

8 Ent väeülem vastas: «Ei, Issand, ma ei ole seda väärt, et Sina mu katuse alla tuleksid. Ütle ainult üks sõna ja mu teener paraneb!»

9 Minagi olen ju inimene meelevalla all, aga minu käsu all on sõdureid ja kui ma ütlen ühele: «Mine ära!», siis ta läheb, ja teisele: «Tule siia!», siis ta tuleb, ja oma teenijale: «Tee seda!», siis ta teeb.»

10 Aga seda kuuldes Jeesus imestas ja ütles neile, kes Temaga kaasas käisid: «Tõesti, ma ütlen teile, nii suurt usku ei ole ma leidnud Iisraelis ühelgi!»

11 Ma ütlen aga teile, et paljud tulevad idast ja läänest ning istuvad lauda Aabrahami ja Iisaki ja Jaakobiga taevariigis,

12 Kuningriigi lapsed aga tõugatakse välja kaugele pimedusse, kus on ulgumine ja hammaste kiristamine.»

13 Ja Jeesus ütles väeülemale: «Mine! Nagu sa oled uskunud, nõnda sündigu sulle!»
Ja tema teener paranes selsamal tunnil.

Aga Jeesuse Kapernauma sisenedes lähenes Talle sadakonnaülem, Teda tungivalt paludes ja üteldes: «Issand, minu poiss on sunnitud hirmsasti piinatuna kodus halvatuna maas lamama!» Ja Jeesus ütleb talle: «Ma tulen teda tervendama!» Ja vastates ütles sadakonnaülem: «Issand, ma ei ole väärt, et tuleksid sisse minu juurde – mu katuse alla –, vaid ütle ainult sõna ja mu poiss saab terveks. Minagi olen ju inimene meelevalla all. Minu all on sõdureid, ja ma ütlen tolele: «Mine!», ja ta läheb, ja teisele: «Tule!», ja ta tuleb, ja oma orjale: «Tee seda!», ja ta teeb.» Seda kuulda saades aga Jeesus imetles ja ütles järgijatele: «Tõesti, ma ütlen teile, mitte ühegi juures Iisraelis pole ma leidnud nii suurt usku! Aga ma ütlen teile, et paljud päevatõusu ja loojangu poolt tulevad kohale ning istuvad ühes Aabrahami ja Iisaki ja Jaakobiga maha taevariigis, Kuningriigi pojad aga heidetakse välja äärmisse pimedusse – seal saab olema ulgumine ja hammaste kiristamine.» Ja Jeesus ütles sadakonnaülemale: «Mine! Nagu oled uskunud, sündigu sulle!» Ja tema poiss sai terveks selsamal tunnil.

Sissejuhatus

Esimese evangeeliumi autoriks on kiriku pärimuse järgi Alfeuse poeg Matteus, kelle Jeesus kutsus apostlite hulka Kapernaumas, kus ta pidas tõlneriametit (Mt 9:9). Pärast Jeesuse taevasseinemist tegutses Matteus esialgu Palestiinas; tema hilisema elu kohta meil kindlad teated puuduvad. Kiriku traditsioon märgib paikadena, kuhu ta oma kuulutustööga jõudis, Etioopiat, Pärsiat ja Partiat, kus ta olla ka märtrina surnud.

Vana pärimuse järgi kirjutanud Matteus oma evangeeliumi esmalt aramea keeles, hiljem olla see tõlgitud kreeka keelde. Evangeeliumi tekkeajaks peab varasem pärimus aega enne Jeruusalemma piiramist ja hävitamist aastal 70, uuemad autorid nihutavad evangeeliumi tekkeaja enamasti sellest hilisemaks (väites ühtlasi, et evangeeliumi autor on teadmata).

Üheks Matteuse evangeeliumi silmatorkavaks jooneks on Vana Testamendi prohvetikuulutuste täitumise rõhutamine. Sellest võib järeldada, et Matteusele oli oluline oma kaasmaalaste – ja usukaaslaste – veenmine selles, et Jeesus on tõesti töötatud ja oodatud Messias. Teisalt on Matteuse evangeeliumis selgelt tajutav universaalsuse-taotlus, mis kinnitab, et ligipääs Kristuses ilmunud armule on avatud kõigile rahvastele.

Viimasest tunnistab ka Jeesuse sugupuu kohe evangeeliumi alguses. Kuigi see algab sõnadega «Jeesuse Kristuse, Aabrahami poja, Taaveti poja sugupuu» (Mt 1:1), ei ole selle eesmärgiks mitte ainult kinnitada Jeesuse juriidilist põlvnemist Taaveti kuninglikust soost, vaid rõhutada, et Jeesus on «Aabrahami poeg», s.t toosama töötatud Seeme, kelle nimel «õnnistavad endid kõik maailma rahvad» (1Ms 22:28; vrd Gl 3:8).¹

Selle universaalsuse-taotlusega sobituvad suurepäraselt ka Matteuse evangeeliumi lõpusõnad: «Minule on antud kõik meelevald taevas ja maa peal. Minge siis, tehke jüngriteks kõik rahvad, ristides neid Isa ja Poja ja Püha Vaimu nimesse ja õpetades neid pidama kõike, mida mina olen teil käskinud! Ja vaata, mina olen iga päev teie juures ajastu lõpuni.» (Mt 28:18–20)

Laias laastus jaguneb Matteuse evangeelium kolmeks²:

Mt 1:1–4:16	sissejuhatus ja ettevalmistus;
Mt 4:17–16:20	Jeesuse tegevus Galileas;
Mt 16:17–28:20	Jeesuse teekond Jeruusalemma, kannatused, surm, ülestõusmine ja taevasseminemine.

---

¹ Jeesuse sugupuu viimased eestikeelsed tõlked ei anna hästi edasi originaali dünaamikat. Nimelt oleks õigem tõlkida nagu nt 1739. aasta Piiblis: «Abraam sünnitas Isaaki, ja Isak sünnitas Jakobi» jne, kuna eesmärgiks on rõhutada töötatud seemne aktiivset edasiandmist põlvest põlve. Ühtlasi viitab sõna γεννάω – siinkohal «last eostama» – kasutamine üsna selgelt evangelisti taotlusele kõrvutada Jeesuse Kristuse «saamise raamat» (Mt 1:1) – Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ – «taeva ja maa saamise raamatuga» (1Ms 2:4) – ἡ βίβλος γενέσεως οὐρανοῦ καὶ γῆς –, mõtestades Kristuses toimunud uue loomisena.

² Üks huvitav võimalus Matteuse evangeeliumi algusosa ülesehituse vaatlemisel on selle võrdlemine viie Moosese raamatuga: Mt 1 – alguslood (1Ms); Mt 2 – pagendus Egiptuses ja naasmine (2Ms); Mt 3 – Seadus (3Ms; vrd Mt 3:15); Mt 4 – kõrbes (4Ms); Mt 5–7 – Uus Seadus (5Ms).

Matteuse jutustamislaad ei jäta muljet, nagu üritaks ta uskmatut või kõhklevat lugejat veenda, vaid pigem on tegemist selgitava ja õpetusliku tekstiga, mis on mõeldud juba olemasolevale kristlikule kogudusele, kes on juba ära tundnud või just ära tundmas oma kutsumust missiooniks kõigi rahvaste juures. Nii on, nagu öeldud, Matteuse evangeelium ühelt poolt üsna «juutlik» tekst oma rohkete Vana Testamendi tsitaatidega, teisalt aga – ka nendesamade tsitaatide valikut arvestades – avatud ka paganale.

Suurepäraselt näitavad neid mõlemat poolt Jeesuse avaliku tegevuse alguse kohal seisvad prohvet Jesaja sõnad: «Sebulonimaa ja Naftalimaa, mere teel, sealpool Jordanit, paganate Galilea, rahvas, kes istub pimeduses, on suurt valgust näinud, ja neile, kes istuvad surma maal ja surma varjus – neile tõuseb valgus!» (Mt 4:15j; vrd Js 8:23–9:1), millele evangelist lisab: «Sellest ajast peale hakkas Jeesus kuulutama: «Parandage meelt, sest taevariik on lähedal!»» (Mt 4:17)

Keelelisi märkuseid

Jeesus – τῷ Ἰησοῦ – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהושע ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab». Mõnedes käsikirjades siin Jeesuse nimi puudub.

Kapernauma – εἰς Καφαρναοὺμ – nimi Καφαρναοῦμ tuleneb tõenäoliselt heebrea sõnadest כפר – «küla», «asupaik», «varjupaik» – ja נחם – «lohutuse», «troost», «kaastunne» –, niisiis võiks seda tõlkida kui «lohutuse paik».

Astus Tema juurde – προσῆλθεν αὐτῷ – sõna προσέρχομαι tähendab «[kellegi] juurde tulema», «lähenema».

Väeülem – sõna ἑκατοντάρχης tähendab «sadakonnaülem»³, «tsentuurio».⁴

Palus – παρακαλῶν – sõna παρακαλέω tähendab «manitsema», «noomima», «julgestama», «lohutama», «trööstima», siin aga «tungivalt paluma», «anuma».

Issand – κύριε – κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Teener – ὁ παῖς – sõnaga παῖς – «laps» – tähistatakse ka sulaseid ja orje. Siin võiks tõlkida ka «poiss» kellegi teenistuses oleva noore sulase tähenduses.⁵

Lamab...maas – βέβληται – sõna βάλλω tähendab «viskama», «heitma», «pilduma», siin kasutatud passiivi vormis sõnasõnalt: «[maha] paisatud olema», ehk võiks tõlkida ka: «maas lamama sunnitud olema».

³ 1739. aasta Piiblis: «söddapealik»; 1968. aasta piiblitõlkes: «sõjapealik».

⁴ Nagu nimi ütleb, koosnes tsentuurio juhitud üksus algselt sajast leegionärist. Jeesuse ajal oli tsentuurio suuruseks tavaliselt kaheksakümmend leegionäri.

⁵ 1739. aasta Piiblis: «sullane»; 1968. aasta piiblitõlkes ja 1989. aasta Uues Testamendis: «poiss».

Ütles – λέγει – «ütleb».⁶

Kas ma tulen ja teen ta terveks? – ἐγὼ ἐλθὼν θεραπεύσω αὐτόν – sõnasõnalt: «Mina tulen teda tervendama.»⁷ Sõna θεραπεύω tähendab «teenima», «aitama», «ravima», «tervendama», «tervist taastama».⁸

Väärt – sõna ἰκανός tähendab «piisav», «küllaldane», «võimeline», «suuteline», «vääriline», «kõlvuline».

Ütle ainult üks sõna – μόνον εἰπὲ λόγῳ – sõna λόγος tähendab «sõna», «kõne», «mõiste», ka «arusaam», «arvestus», «mõtisklus», «läbi- (või järele-) mõtlemine».⁹

Et Sina mu katuse alla tuleksid – ἵνα μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς – evangelist kasutab siin kummalist sõnade järjekorda, sõnasõnalt: «et minu alla katuse sisse tuleksid». Nimelt on sõna μου – «minu» – siin justkui vale koha peal. Kuna pole põhjust kahelda evangelisti keeleoskuses, võib arvata, et taoline sõnade järjekord on taotluslik. Võib-olla tuleks tõlkida: «et tuleksid sisse minu juurde – mu katuse alla» – tsentuurio rõhutab siin oma täielikku vääritust.

Paraneb – ἰαθήσεται – sõna ἰάομαι tähendab «tervendama», «ravima».

Meelevalla – ἐξουσίαν – sõna ἐξουσία tähistab eeskätt õiguslikku (ja õiguspärast) meelevalda, voli, võimu, autoriteeti.¹⁰

Teenijale – τῷ δούλῳ – sõna δοῦλος tuleneb verbist δέω – «siduma», «kinnitama», «[kellegagi] seotud olema», «[kellelegi] kuuluma» – ning tähistab pigem orja kui sulast või teenijat.¹¹

⁶ Viimases eestikeelses redaktsioonis (ja EELK Kirikukäsiraamatu Lugemiste raamatus) on originaalis kasutatud oleviku ajavorm tõlgitud tihtipeale lihtminevikuks. Tegemist on kahetsusväärse stilistilise eksimusega, kuna oleviku kasutamine taolistes kohtades on oluline jutustuse dünaamika tajumiseks.

⁷ 1739. aasta Piiblis: «Minna tahhan tulla ja tedda terveks teha.»; 1968. aasta piiblitõlkes: «Ma tulen ja teen ta terveks.»; 1989. aasta Uues Testamendis: «Kas siis mina pean tulema teda terveks tegema?» Viimases on lisatud märkus: «Lause võiks olla ka kinnitus: «Mina tulen teda terveks tegema», kuid Jeesuse tõrkumine või üllatus sellise soovi puhul paistab olevat järgneva eelduseks.» Käesoleva tekstikäsitluse autor eelistab sõnasõnalist tõlget oletamisele.

⁸ Siit tuleneb ka eesti keeles tarvitav võõrsõna «teraapia».

⁹ Daativi asemel on mõnes käsikirjas kasutatud sobivamana tunduvat akusatiivi: μόνον εἰπὲ λόγον. Daativi juurde jäämine ja selle mõistmine instrumentaalsena annab võimaluse huvitavaks tõlgenduseks, oletades, et silmas on peetud mingit konkreetset (näiteks pühakirja-) sõna: «Räägi/kõnele ainult [pühakirja-] sõna», «Räägi/kõnele üksnes [pühakirja-] sõnaga», «Ütle ainult üks [pühakirja-] sõna», «Ütle ainule see üks sõna».

¹⁰ Sõna ἐξουσία eristamiseks sõnast δύναμις – «vägi» – võib kasutada näidet politseinikust, kellel ei ole «väge/ jõudu» peatada liiklust, küll aga on «meelevald/autoriteet» seda teha.

¹¹ 1739. aasta Piiblis: «sullase»; 1968. aasta piiblitõlkes ja 1989. aasta Uues Testamendis: «orjale».

Tee – ποιήσον – sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».¹²

Imestas – ἐθαύμασεν – sõna θαυμάζω tähendab «imestama», «imeks panema», ka «imetlema».

Neile, kes Temaga kaasas käisid – τοῖς ἀκολουθοῦσιν – sõna ἀκολουθέω tähendab «[kellegi] järel käima», «[kedagi] saatma», «[kellegi] järgijaks saama/hakkama», «[kedagi] järgima».

Tõesti, ma ütlen teile – ἀμὴν λέγω ὑμῖν – sõna ἀμὴν tuleneb heebrea sõnast אָמֵן – «aamen», «tõesti», «sündigu nõnda».¹³

Usku – πίστιν – sõna πίστις – «usk», «usaldus», «veendumus», ka «usaldusväärsus» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma».

Leidnud – εὑρον – sõna εὐρίσκω tähistab eeskätt taolist leidmist, millele ei eelne otsimine, vaid mis pigem sünnib ootamatult, hea õnne peale.¹⁴

Idast ja läänest – ἀπὸ ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν – sõna ἀνατολή tähendab «päevatõus»¹⁵ ja tähistab sellest tulenevalt idakaart, ning sõna δυσμή tähistab [päikese] laskumist ja sellest tulenevalt läänekaart.¹⁶

Istuvad lauda – ἀνακλιθήσονται – sõna ἀνακλίνω tähendab «[millegi vastu] nõjatuma», «naalduma», «maha heitma», siin söömiseks maha heitmise/nõjatamise tähenduses.

Aabrahami – Ἀβραάμ – nimi Ἀβραάμ – heebrea keeles אַבְרָהָם – tähendab «paljude [rahvaste] isa».

Iisaki – Ἰσαάκ – nime Ἰσαάκ – heebrea keeles יִשְׂרָאֵל – «ta naerab», «[see, kes] naerab» – aluseks olev verb קָרַח tähendab nii heas mõttes «naerma» kui ka pilkavalt või teotavalt «välja naerma», samuti «ära naerma», ning tähistab ka nalja tegemist, vallatlemist, mängimist.

¹² Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποιήμα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või tõeliselt poeetiliselt: «Meie oleme Tema poeem...»

¹³ On oluline tähele panna, et Jeesus ei oota mitte kuulajate «aamenit» kinnituseks oma sõnade tõesusele, vaid alustab olulisi sõnavõtte ise «aameniga», nõnda nii oma sõnade tõesust kinnitades kui oma jumalikku meeleva da demonstreerides.

¹⁴ Meenutagem siinkohal Archimedese kuulsat vanniskäiku.

¹⁵ Tõsi, lisaks päikese tõusmisele võib see tähistada ka tähtede paistma hakkamist.

¹⁶ 1739. aasta Piiblis: «hoõniko ja õhto poolt».

Jaakobiga – Ἰακώβ – nimi Ἰακώβ – heebrea keeles יַעֲקֹב – tähendab «kannahoidja», «petis».

Kuningriigi – τῆς βασιλείας – sõna βασιλεία – «kuningriik», «valitsus» – tuleneb tõenäoliselt sõnast βᾶσις, mis siinses kontekstis tähistab kõrgemal kohal seismist.

Lapsed – οἱ...υἱοὶ – sõnasõnalt: «pojad».

Tõugatakse välja – ἐκβληθήσονται – sõna ἐκβάλλω koosneb seestülevast eessõnast ἐκ ning verbist βάλλω – «viskama», «heitma», «pilduma», «pillutama» – ning tähendab sõnasõnalt «välja heitma», «välja viskama».

Kaugele pimedusse – εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον – sõna σκότος – «pimedus» – tuleneb tõenäoliselt sõnast σκιά – «vari».¹⁷ Sõna ἐξώτερος tähendab «välimine», «äärmine».¹⁸

Ulgumine – ὁ κλαυθμὸς – sõna κλαυθμὸς võiks tõlkida ka: «nutmine», «itkemine», «kaeblemine».

Sisuline analüüs

Pärast seda kui Jeesus oli hakanud kuulutama meelearandust ja taevariigi saabumist ning kutsunud esimesed jüngrid, rändas Ta «läbi kogu Galilea, õpetades nende sünagoogides ja jutlustades evangeeliumi Kuningriigist ning tervendades haigeid ja vigaseid rahva seas» (Mt 4:23). Konkreetselt nimetab evangeelium tervendatuina kurjast vaimust vaevatuid, langetõbiseid ja halvatuid (Mt 4:24).

Üldistavale kokkuvõttele Jeesuse avaliku tegevuse algusest järgneb Matteuse evangeeliumis kolme peatükki (Mt 5–7) hõlmav Mäejutlus, mille lõpul evangelist rõhutab, et Jeesus kõneles «nagu see, kellel on meelevald, mitte nõnda nagu nende kirjatundjad» (Mt 7:29). Järgnevad peatükid näitavad, et see meelevald ei avaldunud mitte üksnes Jeesuse sõnades, vaid ehk veelgi vapustavamalt Tema tegudes.

Kõigepealt jutustab Matteus pidalitõbise puhastamisest, mille käigus Jeesus kinnitab lisaks sellele, et Ta *suudab* parandamatuidki haigeid tervendada, ka seda, et Ta *tahab* seda teha: «Ja vaata, Tema juurde astus pidalitõbine, kummardas Teda ja ütles: «Issand, kui Sa tahad, siis Sa võid mu puhtaks teha!» Ja Jeesus sirutas käe välja, puudutas teda ja ütles: «Ma tahan, saa puhtaks!» Ja ta sai otsekohe oma pidalitõvest puhtaks.» (Mt 8:2j)

Kuna pidalitõbi ei toonud endaga kaasa mitte ainult füüsilist piina, vaid eraldas haige ühiskonnast ja tähistas vähemalt sümboolselt ka tema lahutatust Jumalast, rõhutab see,

¹⁷ Pimedus ei eksisteeri iseseisvalt, vaid tekib valguse varjamise/varjutamise tulemusena.

¹⁸ 1739. aasta Piiblis: «keigesüggawama pimmedusse sisse»; 1968. aasta piiblitõlkes: «kõige äärmisemasse pimedusse».

et Matteus alustab Jeesuse konkreetsete imetegude kirjeldamist just pidalitõbise päästmisest, Jeesuse tõelist missiooni ja selle ulatumist üle füüsilise maailma piiride: «Tema päästab oma rahva nende pattudest.» (Mt 1:21) – «Ei vaja arsti terved, vaid haiged. Aga minge ning õppige, mis see on: Ma ei taha ohvrit, vaid halastust! Jah, ma ei ole tulnud kutsuma õigeid, vaid patuseid!» (Mt 9:12j)

On veel üks dimensioon, mille evangelist peab vajalikuks kohe esile tuua: kuigi Jeesus ütleb veidi hiljem, et Teda «ei ole läkitatud muude kui Iisraeli soo kadunud lammaste juurde» (Mt 15:24), ulatub Temas teostuv jumalik pääste kõigi rahvasteni. Jeesuses on iga «rahvas, kes istub pimeduses, ...suurt valgust näinud», Temas on kõigile, «kes istuvad surma maal ja surma varjus», tõusnud valgus (Mt 4:16). Seepärast jutustab Matteus kohe pidalitõbise puhastamise loo järel Kapernauma sadakonnaülemale sulase tervendamise.

Kapernaum, millest sai Jeesuse avaliku tegevuse alguses Tema kodulinn, oli elav kaubandus- ja administratiivne keskus, kus asus tollipunkt ja dislotseerus väike Rooma garnison, mis võiski piirduda Jeesuse juurde tulnud väeülemale sadakonnaga. See, et Jeesus oli valinud Kapernauma oma elupaigaks, ei takistanud teda linna kohta karmi hinnangut langetamast: «Sina, Kapernaum, kas sa arvad, et sind ülendatakse taevani? Ei, sind tõugatakse alla põrgusse, sest kui Soodomas oleksid sündinud need vägevad teod mis sinus, siis ta oleks püsinud tänini. Ometi ma ütlen teile: Soodomamaal on kohtupäeval hõlpsam põli kui sinul!» (Mt 11:23j) Seda peaaegu needusena mõjuvat sõitlust aitavad mõista Kapernauma sadakonnaülemale tunnistuseks öeldud sõnad: «Tõesti, ma ütlen teile, nii suurt usku ei ole ma leidnud Iisraelis ühelgi!» (Mt 8:10)

Etteulatavalt tasub mainida, et Kapernauma tsentuurio sulase tervendamisele järgnes Peetruse ämma ravimine palavikust ning seejärel ütleb evangelist taas üldistavalt: «Õhtu jõudes toodi Jeesuse juurde palju kurjadest vaimudest vaevatud, ja Ta ajas neist vaimud välja sõnaga ning tervendas kõik haiged, et läheks täide, mida on räägitud prohvet Jesaja kaudu: «Ta on võtnud ära meie haigused ja kandnud meie tõved.»» (Mt 8:16j) Jeesus on tulnud päästma «meid» ning selle «meid» hulka kuuluvad nii omad kui võõrad, nii kõige lähemad kui need, kes peaksid olema mitte ainult välistatud, vaid kellesse – näiteks rooma garnisoniülemasse – oleks loomulik suhtuda kui vaenlastesse.

Võime arvata, et tollelt garnisoniülemalt endalt nõudis Jeesuse juurde minemine parajat eneseületamist – küllap temaski oli midagi sellest põlgusest, mis pani Pilaatuse irooniliselt hüüdma: «Egas mina juut ole!» (Jh 18:35) Võib-olla just sellepärast ei pöördunud ta Jeesuse poole mitte otsese palvega, vaid lihtsalt oma hädaolukorra kirjeldusega – aga võib-olla on see ka midagi talle kui sõjaväelasele loomuomast: ta raporteerib, jättes olukorra hindamise ja otsustamise endast kõrgema hooleks. Siiski ei puudu väeülemale pöördumises emotsioonid: «Issand, minu teener lamab kodus halvatuna maas hirmsas piinas!» (Mt 8:6) Sulane on talle oluline, ta nimetab teda sõnasõnalt «minu poiss» ning on tema pärast mures, talle tema hirmsate piinade pärast kaasa tundes. Luuka

evangeeliumis öeldakse, et väeülem pidas oma sulasest lugu (Lk 7:2) ning et ka ta ise oli kõigiti lugupeetud mees, kelle eest kostsid koguni juudi rahvavanemad: «Nad tulid Jeesuse juurde ja palusid Teda tungival: «Ta on tõesti seda väärt, et Sa teda aitaksid, sest ta armastab meie rahvast, ta on ehitanud meile ka sünagoogi.» (Lk 7:4j)¹⁹

Jeesus vastas väeülemale raportile lihtsalt ja konkreetselt: «Ma tulen teda tervendama!» Tõsi, mitmetes uuemates tõlgetes on Jeesuse sõnad väljendatud küsimusena: «Kas ma tulen ja teen ta terveks?», või koguni laiendatult: «Kas mina, kes ma olen juut, peaksin tulema ja tegema terveks tema, pagana?» Taoliseks tõlkeks annab teatava võimaluse originaalis lause alguses seisev ja rõhutatuna mõjuv sõna ἐγὼ – «mina» –, ent siiski on tegemist pigem kontekstist tuleneva tõlgendusvõimalusega kui originaaliga võimalikult hästi kooskõlas oleva tõlkega. Seepärast tundub tõenäolisem, et Jeesus väljendab siin oma kindlat otsust minna ja poiss terveks teha – see oleks ka kooskõlas sadakonnaülemale kohase sõjaväelise konkreetsusega: Jeesusele raporteeriti, Ta hindas kiirelt olukorda, tegi otsuse ning andis teada, millised on Tema järgmised sammud.

Väeülemale vastus on hämmastav. Kui see pani imestama või imetlema isegi Jeesuse, nagu evangelist märgib, siis seda enam peaksime imestama meiegi – nii väepealiku usku kui tema paradoksaalsena mõjuvat alandlikku põikpäisust: «Ei, Issand, ma ei ole seda väärt, et Sina mu katuse alla tuleksid. Ütle ainult üks sõna ja mu teener paraneb!» (Mt 8:8) Järgnevate sõnadega näitab väeülem selgelt, et ta tunnustab täielikult Jeesuse autoriteeti – kust tuleb siis see lausa uskumatu nahaalsus Jeesusele vastu vaielda, pealegi samal ajal Tema meelevalda rõhutades?

Õigupoolest pole selles midagi enneolematut, tegemist on tavapärase alandlikkusega selle sõna tõelises tähenduses – nii, nagu see tuleb esile vastavas ladina sõnas *humilitas*, mille tõlkevasteks võiks olla «maalähedus» n-ö kahe jalaga maas olemise ehk realismi tähenduses.²⁰ Väepealik – omades ise teatavat meelevalda oma küllaltki tühise väeüksuse üle ning teades, et tegelikult on ta vaid tagasihoidlik nooremohvitser (tänapäeva mõistes kompaniiülem, s.t maksimaalselt kapteni auastmes olev sõjaväelane) – annab endale selgelt aru, et ei tema ise ega ta probleem pole väärt, et sellega tülitada kedagi, kellel on meelevald mitte ainult maiste, vaid lausa inimese kontrollile mittealluvate ülemaiste jõudude üle.

Jeesus pani Kapernauma väeülemale alandlikkust ja usku imeks – või imetles seda, nagu võime sõna θαυμάζω samuti tõlkida – ning kõrvutas selle koheselt iisraellaste usu (või pigem uskmatusega): «Tõesti, ma ütlen teile, nii suurt usku ei ole ma leidnud Iisraelis ühelgi!» (Mt 8:10) Pole meilgi teha muud kui imestada, sest on raske mõista, kuidas võis üks roomlane taolisel viisil Jeesusesse uskuda. Jah, Luuka evangeeliumi põhjal võime

---

¹⁹ Taoline lugupidamine juutide silmis demonstreerib suurepäraselt, kui absurdsed on mõned uuema aja kommentaarid, mille kohaselt Kapernauma väeülemale «poiss» olevat olnud tema seksuaalpartner.

²⁰ Sõna *humilitas* – «alandlikkus» – näib tulenevat sõnast *humus* – «muld», «maa», «maapind».

arvata, et tal olid mingid teadmised juutide ainujumalalusust, kuna ta oli lasknud neile sünagoogi ehitada, aga kust pärines tema usk Jeesusesse ja Jeesuse meeleva, mida ta ei mõista mitte niivõrd väena haigeid tervendada, kuivõrd autoriteedina teiste inimeste üle? Pealegi, kõnetades Jeesust Issandana annab Kapernauma väeülem vähemalt kaudselt tunnistust Jeesuse jumalikkusest.

Evangelist ei selgita sadakonnaülemale usu päritolu – võib-olla seetõttu, et ta oli saanud ka ise tunda sedasama seletamatut meeleva, mis Jeesusel oli nende üle, kellega Ta kohtus, ja iseäranis nende üle, keda Ta kõnetas: «Ja sealt edasi minnes nägi Jeesus meest, Matteus nimi, tollihoone juures istuvat, ja ütles talle: «Järgne mulle!» Ja Matteus tõusis ning järgnes Talle.» (Mt 9:9) Järgmisel hetkel leidis endine tõlner end juba Jeesust oma kodus võõrustavat ning peagi oli ta üks nendest, kes andis oma elu Jeesuse ja armuõpetuse pärast. Küllap Matteus mõistis, mida pidi tundma Kapernauma sadakonnaülem Jeesusega silmitsi seistes...

See ei tähenda, nagu ei jäta Jeesus oma meelevallas inimesele, kelles Ta on äratanud üleloomuliku usu, võimalust ja kohustust teha oma otsus kas Tema poolt või vastu. Kui taolist valikuvõimalust ei oleks, siis oleksid Jeesuse järgnevad sõnad kirjeldamatult ülekohtused: «Ma ütlen aga teile, et paljud tulevad idast ja läänest ning istuvad lauda Aabrahami ja Iisaki ja Jaakobiga taevariigis, Kuningriigi lapsed aga tõugatakse välja kaugele pimedusse, kus on ulgumine ja hammaste kiristamine.» (Mt 8:11j)

See on mõistatus, mille üle on murdnud pead ka apostel Paulus: «Niisiis, Ta halastab, kellele tahab, ning kalgistab, keda tahab. Nüüd sa ütled mulle: «Mis Ta siis enam ette heidab! Kes saab vastu panna Tema tahtmisele?»» (Rm 9:18j) Pauluse lahendus sellele paradoksile on äratundmises, et Jumal on paadutanud juudid mõneks ajaks selleks, et anda ka paganale võimalus pöörduda ja pääseda: «Sest Jumal on kõik inimesed kinni pannud sõnakuulmatuse alla, et kõikide peale halastada.» (Rm 11:32) Selles ei tohi aga näha mitte vabandust Iisraeli uskmatusele, vaid pigem seda, et Jumal laseb ka halvast võrsuda õnnistust ning laseb kõik tulla heaks neile, kes Teda armastavad (Rm 8:28).

Nii kasutab Jeesus ka Kapernauma väeülemale usu kiitmist ja isegi Iisraeli uskmatuse sõitlemist selleks, et äratada usku ka oma kaasmaalastes – hoiatades samal ajal, et nende valikul on tagajärjed, mis ulatuvad praegusest elust tulevasse, igavesse. Muide, Kapernauma väepealiku sulase tervendamisele järgnes õige pea tõsine ja kainestav manitsus neile, kes tahavad saada Jeesuse jüngriteks: nad peavad andma endale aru, et Tema kasuks otsustamine tähendab senise elu täielikku selja taha jätmist, et järgneda kõikjal Temale, kellel «ei ole, kuhu Ta oma pea võiks panna» (Mt 8:20).

Jeesus ütles väeülemale just nii, nagu väeülem kirjeldas end jagavat käsklusi oma alluvatele: «Mine! Nagu sa oled uskunud, nõnda sündigu sulle!» (Mt 8:13) Evangelist lisas, et väeülemale sulane sai selsamal tunnil terveks. On selge, et mitte sadakonnaülemale usk ei paranda siin maagilisel kombel tema sulast, vaid tema usk on see, mis teeb ta

võimeliseks Jeesuse tehtud imetegu näha ja vastu võtta – sest võime olla kindlad, et ta tegi nii, nagu Jeesus ütles: ta läks ja nägi, et tema sulane on taas terve. Nii ei ole usk mitte inimese tegu, vaid vahend Jumala teost osa saamiseks ja selle vastu võtmiseks.

Kapernauma väeülevastus Jeesuse ettepanekule tulla tema kotta, et seal ta sulane tervendada, on jõudnud läänekiriku traditsioonilisse liturgiasse. Enne armulaua vastuvõtmist ütleb kogudus tema silme ette tõstetud Kristuse Ihule vaadates: «*Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum: sed tantum dic verbo, et sanabitur anima mea.*» – «Issand, ma ei ole seda väärt, et Sa tuled mu katuse alla.²¹ Ütle vaid üksainus sõna, siis saab minu hing terveks!» See näitab, milline peab olema armulauda vastu võtva inimese hoiak: rajatud samasugusele maalähedasele, alandlikule realismile, millega hindas ennast Jeesuse palge ees seistes Kapernauma sadakonnaülem, ning täidetud samasuguse usuga, nagu oli see, millest kantuna ta pöördus tagasi oma koju, teades, et Jeesusel on «kõik meelevald taevas ja maa peal» (Mt 28:18).

Sellest, et Jeesus tervendas pagana, Iisraeli vaenlase, sulase, ei tohi teha tänapäeva mõttes sallivuse õppetundi. Tegelikult on Jeesus üsna sallimatu – nende suhtes, kelle juurest Ta ei leia usku. Küll aga näitab Jeesus, et usk Temasse ja selle usu aluseks olev jumalik lunastusmissioon on mõeldud absoluutselt kõikide, nii juutide kui paganate päästmiseks. Selles mõttes on Jeesus tõepoolest need «mõlemad liitnud üheks ja lõhkunud maha vaheseina – see tähendab vaenu – oma ihu kaudu» (Ef 2:14) ning Tema evangeeliumist on saanud «Jumala vägi päästeks igähele, kes usub, juudile esmalt ja siis kreeklasele» (Rm 1:16).

Jutluseks

Ilmumisaja kolmanda pühapäeva teemaks on EELK Kirikukäsiraamatu järgi «Jeesus äratab usule». Pühapäeva sissejuhatuses märgitakse, et Jeesuse avalik tegevus on alanud ning Ta ilmutab õpetades ja haigeid parandades oma jumalikkust, äratades nõnda usku Temasse kui kõigi inimeste aitajasse ja päästjasse sõltumata nende rahvusest.

EELK Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on esimese lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks kas 5. Moosese raamatu kinnitus (5Ms 10:17–21), et Jumal teeb õigust ja armastab inimesi erapooletult, või lõik kuningas Saalomoni palvest Jeruusalemma templi pühitsemisel (1Kn 8:41–43), milles Saalomon palub, et Issand vaataks oma armus ja halastuses mitte ainult Iisraeli rahva, vaid ka Tema poole pöörduvate võõramaalaste peale.

Esimese lugemisaasta Epistlik (Rm 1:16–17) on apostel Pauluse Rooma kirja aluses seisev deklaratsioon evangeeliumist kui Jumala väest kõigi nende päästmiseks, kes

---

²¹ Liturgiliste tekstide uuemates tõlgetes: «...et Sa tuled mu juurde.»

usuvad, olgu nad juudid või paganad. Evangeeliumi keskmes on Pauluse sõnul Jumala õigus, mis on ilmunud «usust usku» ja mille tulemuseks on, et «õige jääb usust elama».

Pühakirjalugemiste rõhuasetus on ühelt poolt jumaliku pääste universaalsusel: Jumal töötab oma armu ja abi kõigile, kes on Tema ees siirad ja õiged ning Temasse usuvad, Teisalt tuleb eriti Evangeeliumis esile see, milles see usk seisneb: see on ühtaegu endale realistlik aru andmine iseendast ja oma suhtest Jumalaga kui ka teadlikkus Jeesuse täielikust meelevallast, millega omakorda kaasneb tingimusetu usaldus Jeesuse vastu – kindel veendumus, et Ta kasutab oma meelevalda meie aitamiseks ja päästmiseks.

Jutluse võib ehitada üles näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesus asus oma avaliku tegevuse alguses elama Kapernauma, mis oli üsna elav kaubanduslinn, kus asusid tollipunkt ja Rooma garnison. Jeesuse läbikäimine piirdus esialgu juutidega – nagu Ta kord ise ütles, oli Ta läkitatud eeskätt «Iisraeli soo kadunud lammaste juurde» (Mt 15:24). Siiski pole üllatav, et üsna pea tuli Temalt abi otsima üks pagan – pealegi üsna silmapaistev pagan: tõenäoliselt kohaliku garnisoni ülemaks olev sadakonnapealik. Evangelist Matteuse jaoks on see kinnituseks, et Jeesus on tulnud lunastama mitte ainult Iisraeli rahvast, vaid kogu inimkonda – sellest oli juba Jeesuse sündimisel tunnistanud hommikumaa tähetarkade külaskäik. Nagu ütleb püha Paulus tänases Epistlis: evangeelium Jeesusest Kristusest on «Jumala vägi päästeks igäühele, kes usub, juudile esmalt ja siis kreeklasele» (Rm 1:16) – ning muidugi mitte ainult kreeklastele, vaid kõigile.
2. Kapernauma väepealik on oma kindlameelse ja samal ajal äärmiselt alandliku usuga eeskujuks meile kõigile. Ta on meile eeskujuks ka oma realistliku enesehinnanguga: ta teab, et kuigi temagi meelevalla all on teatav hulk inimesi, on rohkesti ka neid, kellel on meelevald tema üle. Ning mis kõige tähtsam: Kapernauma väeülem mõistab, et Jeesusel on Tema üle samasugune meelevald, nagu kõrgeimal ülemjuhatajal lihtsõduri või isegi temataolise nooremohvitseri üle. Kui Jeesus tahab minna väeülema koju, et teha terveks tema halvatud sulane, siis ütleb väeülem: «Issand, ma ei ole seda väärt, et Sina mu katuse alla tuleksid. Ütle ainult üks sõna ja mu teener paraneb!» (Mt 8:8) Jeesus kiitis väeülema usku ning kinnitas, et talle sünnib nii, nagu ta on uskunud. Paraku kaasnes paganast sadakonnaülema usu kiitmisega tõdemus, et Iisraelis ei ole Jeesus samaväärset usku leidnud – ning see tähendab, et paljusid neid, kes oma päritolu poolest kuuluvad Kuningriigi laste hulka, ähvardab äärmine pimedus, mis saab olema täidetud ulgumise ja hammaste kiristamisega.
3. Sellist saatust ei taha Jumal mitte kellelegi – just selleks, et kõik inimesed päästa ning et nad võiksid istuda taevariigis lauda koos Aabrahami, Iisaki, Jaakobi ja kõigi pühadega, on Jumal läkitanud oma ainusündinud Poja, kes on tulnud tooma elu valgust kõigile, kes «istuvad surma maal ja surma varjus» (Mt 4:16). Nende hulgas, keda Jumal kutsub ja tahab päästa, oleme meiegi. Ning nagu Kapernauma väeülem,

nii peame meiegi Jumala palge ees seistes endale alandliku realismiga aru andma, kes oleme meie ja kes on Jumal. Ka meil ei ole ütelda Jeesusele muud, kui et me pole seda väärt, et Ta tuleb meie katuse alla – aga kui Ta ütleb oma halastuse ja jumaliku meelevallaga kasvõi üheainsa sõna meie päästmiseks, siis me saame puhtaks ja terveks ning meil on osa Jumala õigusest, mis on «ilmunud evangeeliumis usust usku» (Rm 1:17) ja mille läbi me jääme elama.